

Ҳозирги вақтда амалиётда, ЭЎКларини яратишда асосан қуйидаги технологиялар қўлланилади:

- маълумотлар базалари технологиялари (шу жумладан, мултимедияли) билан биргаликда юқори даража дастурлаш тилида яратиш;
- гиперматнли технологиялар;
- ихтисослаштирилган инструментал воситалар ёрдамида яратиш [3].

Юқорида келтириб ўтилган назариядан келиб чиқиб, биз «Умумий ўрта таълим мактаблари учун электрон ўқув мажмуа» мисолида ЭЎК яратдик. Ушбу электрон ўқув мажмуа тўлақонли электрон ўқув курсини яратиш мақсадида ишлаб чиқилган бўлиб, унда мактаб курсидаги барча фанлардан электрон ўқув курслар яратилган бўлиб, ундаги ҳар бир фан алоҳида электрон ўқув курси, тақдимот, online тест ва машғулотлардан иборат. Бундан ташқари электрон ўқув мажмуада зарур ахборотларни осон излаб топиш мақсадида излаш системаси ва ўтилган материалга қайтиш ҳам жорий қилинган.

Ушбу технология асосида яратилган электрон ўқув мажмуанинг афзаллиги, фойдаланиш интерфейси қулайлиги ва барча таълим олиш истагида бўлган мустақил фойдаланувчилар учун мўлжалланганлиги, шунингдек, уни ўқитувчи ва ўқувчиларга тақдим этишнинг универсаллигида: электрон ўқув мажмуа дискетга ёки компакт-дискка ёзилиши, интернет тармоғи орқали ёки ўқув юртининг локал тармоғида тарқатилиши мумкин.

Адабиётлар

1. Абдуллаев Ш., Амиров Д. - Обзор развития информационно-коммуникационных технологий в Узбекистане за 2006-2008 г. сборник научных трудов / Координаторы; - Т.: ИКТП, 2008. - С.100. ил. - (Узбекское агентство связи и информатизации. УНДП).
2. Г. Р. Громова. - Библиотека информационной технологии : сб. статей. Вып. 1 / Под ред. -М.: «Наука», 1990. -С. 208.
3. Holt, Rinehart and Winston - Shore, Barry Introduction to computer information systems: monografiya / Barry Shore. - New York : Inc., 1988. -С. 540.

Мақолада электрон ўқув курслари ва электрон ўқув мажмуалар яратиш ҳамда уларни таълим жараёнида замонавий педагогик технологиялардан фойдаланган ҳолда қўллаш усуллари кўрсатилган. Яратилган электрон ўқув курси мактаб курсидаги барча фанлардан электрон ўқув курслар мажмуаси ўзида жамлаган.

В статье приведены критерии создания электронного учебного курса и их применение в учебном процессе с помощью современных педагогических технологий. Созданный электронный учебный курс включает в себя ЭУК по всем предметам школьного курса.

The article deals with the criteria of creating e-learning course and their using in teaching process with the help of modern pedagogical technologies. The e-learning course includes the complex of all e-learning courses in subjects of school course.

BASLAWÍSH KLASS OQÍWSHÍLARÍNDÁ FIZIKALÍQ SAPALARDÍ RAWAJLANDÍRÍWDA MILLIY OYÍNLARDÍŇ ROLÍ

M.J.Allayarov - *úlkén oqıtıwshı*

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

P.M.Joldasbaev - *2-basqısh magistrantı*

Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

Tayanch sozlar: jismoniy madaniyat, jismoniy tarbiya, jismoniy sifat, milliy oyinlar, tezlik, egiluvchanlik, chaqqonlik, chidamlilik, kuch.

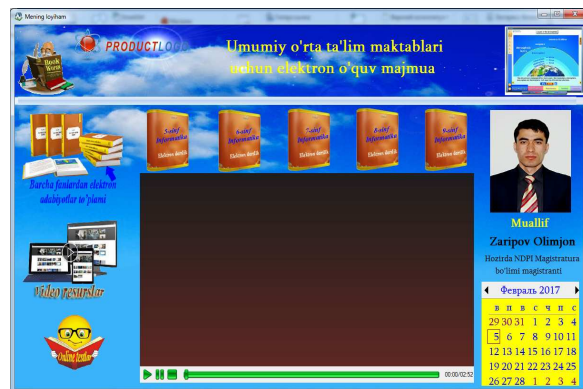
Ключевые слова: физическая культура, физическое воспитание, физические качества, национальные игры, быстрота, гибкость, ловкость, выносливость, сила.

Key word: physical culture, physical education, physical quality, national plays, the speed, flexibility, dexterity, endurance, power.

Xalqımızdın mıń jıllar dawamında jaratqan, áwladtan áwladqa ótip kiyatırǵan dóretiwsilik baylıqların toplaw, úyreniw, bul bay xızmetler tiykarında ósip kiyatırǵan jas áwladtı mánawiy bay, ruwxıy pák, fizikalıq barkamal qılıp tárbiyalaw búgingi kúnde ahmiyetli mashqalalardıń biri.

Ásirese, elimiz ǵárezsizlikke eriskennen soń milliy miyraslarımız, dástúrlerimizge bolǵan itibar jáne de kúsheydi. Bul turmıstıń bárshe tarawlarında túrlı dárejede ózin kórsete basladı, sol qatarında tárbiyanıń tiykarǵı bólimlerinen biri dene tárbiyası. Ózbekstan Respublikasınıń “Dene tárbiyası hám sport haqqındaǵı” Nızamın da, - Ózbekstan respublikası xalqlar milliy mádeniyatınıń ajralmas bólegi, fizikalıq hám mádeniy, ruwxıy kámillikniń ahmiyetli deregi” ekenligi ayıladı [1].

Ǵárezsizlik jıllarında elimizdın kóp ǵana professor oqıtıwshılar hám ilimpazlar milliy oyinlarımızdı izertlep oynlardın ósip kiyatırǵan jas áwladtıń tárbiyasındaǵı tutqan ornı hám paydalı tárepleri haqqında ayıp ótken. Qaraqalpaqstan Respublikasınan professor P. Shilmanov háreketli oyinlar ústinde kóp izlenisler alıp barǵan hám ata-babalarımızdan kiyatırǵan kóp ǵana milliy háreketli oynlardı qayta tiklewge erisken. Bul tarawdaǵı ayırım az muǵdarǵa awdarma kitaplar bolmasa, Qaraqalpaq tilinde shıqqan oqıw quralları joq esabında [2:3].

Дастурининг умумий кўрниши

Компьютер экранида электрон дарсликнинг ушбу иерархия тизими тўлағича намоиш этилиши мумкин. Ўқитувчи ва ўқувчи ўртасида ўзаро интерактив ва тесқари алоқанинг йўлга қўйилиши ўқувчи учун яна бир имконият ҳисобланади. Ишлаб чиқилган электрон ўқув мажмуани икки усулда, яъни локал ва тармоқда фойдаланиш мумкин. Локал усули индивидуал ҳолда таълим беришда, тармоқ усули эса ўқувчининг ўқитувчи билан алоқасини ўрнатиш учун қўлланилади. Талабанинг ўқитувчи билан ўзаро алоқаси диалог (online) ёки электрон почта (offline) кўринишда амалга оширилиши мумкин. Асосий ўқув материали талабанинг компютерида жойлашган бўлиб, серверда айрим маълумотлар сақланади, бу эса тармоқда катта ҳажмдаги ахборотларни узатишга чек қўяди.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

SUMMARY

3. Shaqqanlıqtı rawajlandırıwshı oyınlar.

4. Shıdamlıqtı rawajlandırıwshı oyınlar.

5. Iyiliwshenlikti tárbiyalawshı oyınlar;

Bázi bir oyın túrleri balalardıń bárshe buwınlarına sáykes keliwı múmkin, yaǵnıy fizikalıq sapalardı ulıwmalıq túrde tárbiyalawǵa qaratılǵan oyınlar da bar. Olarda túrlı fizikalıq sapalar izbe-iz rawajlanıwı múmkin. Oyınlardaǵı bunday izbe-izlik balanıń oyın barısın, turmıs tájiriyesiniń keńeyiwi, onıń úlken jasaǵı adamlardıń turmısına tereńirek kirip barıwı menen baylanıslı.

Haqıyqatında da, oyınlardıń ápiwayıdan quramalıǵa qaray ósiwi turmıstıń ele de jańa táreplerin sáwlelendiriwi menen sheklenip qalmaq, uluwma oyınnıń ózine tán basqa kórinisleri menen bayıwı sebepli de ámelge asadı.

1. Tezlikke tárbiyalawshı oyınlar. Tezlikte tárbiyalaw ushın shınıǵıwlar maksimal rawıshke ornalanıwı lazım. Belgige qaray tez juwap beriliwın qısqa waqıt aralıǵında bir qansha háreketlerdiń ornalanıwın hám pútkil dene yáki onıń bir bólimin hawada tezlik penen háreket qılıwın talap qılatuǵın oyınlar oqıwshılarda tezlik sapasın rawajlandıradı.

Bunda kóbirek eki topardıń belsendi bellesiwine alıp keletuǵın oyınlar ótkiziwe itibar qaratıwımız kerek. Hárekettegi obyektke qarata bolǵan reakciyanı tárbiyalawshı oyınlar bul orında jaqsı nátiye beredi. Bunday oyınlarǵa “Taxıya kiyiwde kim birinshi?”, “Tórt muyesh”, “Bos orın”, “Kim tez oynaydı” sıyaqlıları kiritiw múmkin.

Misal ushın, “Taxıya kiyiwde kim birinshi” oyını ata-babalarımızdan kiyatırǵan xalıqtıń milliy oyınlarınan esaplanadı, balalardı tezlikke, shaqqanlıqqa úyretedi oyında oqıwshılar eki toparǵa bólinedi. 30 metr aralıqtı eki taxıya menen belgilew kerek. Hár eki topardan eki bala usı aralıqqa juwırıp barıp keliwi hám oyınnıń ornalanıwı-taxıya basınan túspewi kerek. Oyın topardaǵı balalardıń hámmesi basına taxıya kiygizilgenge shekem dawam etedi. Qaysı topar shártti tez ornılasa, sol jeńimpaz esaplanadı.

2. Kúshti rawajlandırıwshı oyınlar. Bunda muǵallım kerekli bulshıq et toparlarınń rawajlanıwına unamalı tásir kórsetetuǵın oyınlarǵa tańlaw kerek. Kúshti rawajlandırıwshı oyınlar oqıwshılar óz dene awırlıǵın, sırtqı awırlıqtı yáki qarsılas awırlıǵın (qarsılıǵın) **jeńedi**. Kúshti rawajlandırıwshı oyınlarǵa tómendegi oyınlar usınıs etiledi: “Qoraz-qoraz” oyını, “İlaq”, “Attan awdarıw”, “Aqsaq qasqır hám qoylar”, “Shuwrıǵa túsir” sıyaqlılar.

“Qoraz-qoraz” oyınında balalar sanı qansha kóp bolsa, sonsha jaqsı, oyın sonshellı qızıqlı bolıp ótedi. Bul oyında tiykarınan, er balalar qatnasadı. Balalar eki toparǵa bólinip oynaydı. Eki topardan topar sárdárları saylanadı. Muǵallım klass oqıwshılardıń eki toparǵa bóledi. Olar bir-birine júzbe-júz qarap turadı. Olar qolların arqaǵa tutıp bir ayaqlap sekirip, iyinleri menen iyerip baslaydı. Bunda hesh bir bala ayaqların aldıǵa yaqı arqaǵa qoyıwǵa bolmaydı qolların da jiberip qoyıwǵa bolmaydı. Oyınnıń tiykarǵı maqseti, oqıwshılardıń kúshin sınav, shıdamlıqtı asırıwdan ibarat.

Bul oyınnıń jáne de bir basqasha kórinisi bar. Bunda eki ul bala qatnasadı. Jerge eki metr diyametrdi sheńber sızılıp, eki oqıwshı sheńber ishine kiredi oqıwshılar sheńberde bir ayaqlap turıp qolların arqasına jiberip bir-birin iyinleri menen iyerip shıǵarıwı tiyis. Qaysı oqıwshınıń kóterilip turǵan ayaǵı jerge tiyse yaqı, qaysı oqıwshı sheńberden birinshi shıǵıp ketse sol oqıwshı jeńilgen esaplanadı.

Tezlik hám kúshti rawajlandırıwshı oyınlar belgili bir wazıypanı sheshiwde úlken járdem beredi.

Adebiyatlar

1. Ózbekistan Respublikası “Dene tárbiyası hám sport haqqında” ǵı Nızamı (1992 jıl 14 yanvar) “Xalıq sózi” gazetası, 1992, 19 fevral.
2. Shulmanov P. “Milliy balalar oyınları”. -N.: “Qaraqalpaqstan”, 1996, 3-b.
3. Усмонхожаев Т.С., Арзуманов С.Г., Сергеев Г.М., Москалева Т.В. и др. Физическое воспитание в школе. -Toshkent: “Medicina”, 1987.
4. Устиненко В.И. Игра этническая деятельность. Автореф. дисс...канд. пед. наук. -М.: 1969. -С. 24.

Maqolada boshlangıch sıf o`quvchilarida milliy yayınlardan foydalanish orqali ularning jismoniy rivojlanishi yo`llari haqida so`z boradi. Shu bilan birga dars jarayonida o`quvchilarga qanday milliy o`yinlarni tavsiya qilish mumkinligi bayon etiladi. Maqolada bolalarning jismoniy sifatlarini oshiruvchi milliy o`yinlar ko`rsatilgan.

В статье рассматривается развитие физических качеств учеников при использовании национальных игр в начальных классах, а также ответы на вопросы какие национальные игры можно представить в учебном процессе. В статье показаны подвижные игры соответствующие физическим качествам учеников.

The article deals with the issues of development of physical qualities of pupils in using national games in primary classes and what national games may be included in the educational process. The author of the article presents some moving games corresponding to pupils' physical qualities.

3. Shaqqanlıqqa tárbiyalawshı oyınlar. Anıq háreket qılıw zárur bolǵan, ornalanıw qolaylıǵı ózgeriwshen milliy oyınlar shaqqanlıq jaqsı rawajlangan bolıwı kerek. Usıǵan tiykarlangan xalda shaqqanlıqtı tárbiyalaw ushın “Gezekli adımlar”, “janlandırmaq”, “urdı-qashtı”, “Ala tawıq”, “Kim shaqqan” sıyaqlı oyınlarǵa usınıs ettik. Misal ushın **“Gezekli adımlar”** oyınnıń kórip ótiwge boladı. Oyındı bárshe klass oqıwshıları eki toparǵa bólinip ótiwi múmkin. Oyınnıń qaǵıydası: balalar uzınıńa qatarlasıp turadı, sızıq üstinde adımların gezeklesip (izbe-iz) qoyıp shıǵadı. Oyındı úsh túrde paydalanıw múmkin:

1. sızıq üstinen qolların qaptal tárepeke uzatqan halda.

2. qolların arqaǵa jibergen halda.

3. qolları mene basınıń arqasın uslaǵan halda.

Kim sol oyındı shaqqan hám qatesiz ornılasa, sol jeńimpaz bolıp esaplanadı. Sızıq üstinen júriw háreketinde teń salmaqlıqtı kim buzza, qátelikke jol qoyǵan esaplanadı hám oyınan shǵarıladı. Oyın usı táxlette dawam etedi.

4. Shıdamlıqqa tárbiyalawshı oyınlar. Kopshılık milliy xalıq oyınlarında júda tez ornalanatuǵın shınıǵıwlar sebepli tezlik hám shıdamlıq sıyaqlı fizikalıq sapalar tárbiyalanadı. Bunday oyınlar fizikalıq júkleme (nagruzka) áste aqırın asırılıp barıladı. Misal ushın, maydandı úlkeytiw, maydandı kishireytirmey turıp oyınshılardıń sanın kemeytiw; oyın inventarları sanın kóbeytiw (tayaqsha, romalsha, taxıya, shapan, top hám t.b) júgiriw aralıǵın uzaytıw; qarsılıqlar sanın asırıw; quramalı shınıǵıwları qolların hám olardıń sanın kóbeytiw hám t.b.

Kórsetilgen bul metodikalıq usıllar tıǵızlıǵı menen qollanılganda maqsetke tezirek erisiledi. Atı atalǵan fizikalıq sapanı tárbiyalawshı oyınlarǵa “Aqsaq ǵarǵa”, “lángi tebiw”, “Padashı (shopan)” sıyaqlıları misal qılıp kórsetiw múmkin. Misal usın, “Aqsaq ǵarǵa”-estafeta túrindegi háreketli oyın. Oyınshılardıń kólemi teń boladı, eki topar bir-birine júzbe-júz turıp, sapqa turadı. Oyınshılardıń hár biri náwbet penen óziniń bir ayaǵınıń bawın (oramal yáki lenta) baltırınan satanına shekem baylaydı.

Hár eki topardıń oyınshıları “Tayarlan-ornıla!” buyırǵı beriliwi menen qarsı topardıń sızıǵına shekem bir ayaqlap sekirip baradı, onnan keyin bolsa ayaqlarındaǵı bawdı sheship alıp, arqasına qaray juwıradı hám onı óz toparındaǵı gezektegi oyınshıǵa beredi. Oyın topardıń sońǵı qatnasıwshısı bawdı ákelip bergenge shekem dawam etedi. Bawdı birinshi bolıp toparlasına ákelip bergin topar jeńimpaz boladı.

5. Iyiliwshenlikke tárbiyalaw. 7-8 jaslı balalarda iyiliwshenlikte tárbiyalaw maqsetinde ayırım bulshıq et toparı hám buwınlarına tásir kórsetiwshı oyınlar tańlap alınadı. Bul oyınlar tiykarınan, arnawlı sport buyımları járdeminde ótkiziledi. Awırılıqlar ornında shuǵıllanıwshılardıń ózleri de qatnasıwı múmkin.

Belsendi iyiliwshenlik bulshıq etlerdiń kúshine baylanıslı. Bulshıq etlerdiń sozılıwshalıq qásiyeti bolsa oraylıq nerv sistemasınıń tásirinde ózgeredi. Sonıń ushın bul oyınlarǵa oqıwshılar qızıǵıwshılıq penen qatnasqanda iyiliwshenlik joqarı boladı. Iyiliwshenlikte talap qılatuǵın oyınlardan aldın tiyisli shınıǵıwlar ornalanıwı zárúr.

Iyiliwshenlikte tárbiyalaw ushın “dıze astında oramal”, “tayaqtı ortaǵa ılaqtırıw”, “qarsılıqtan sekirip ótiw”, “tas oyın” sıyaqlı oyınlar usınıs etiledi.

Juwmaqlap aytqanda baslawshı klasslarda balalarımızdıń dene tárbiyası sabaqlarında milliy oyınlarımız arqalı háreket sapaların jaqsılasa, ekinshi tárepten milliy qadiriyatlarımız jaslarǵa sińdirgen halda tálim tárbiya jumsların alıp bargan bolamız.

REZYUME

PEZIOME

SUMMARY